

A U É

SUPLEMENT SETMANAU DETH DIARI AVUI. DISSABTE, 18 DE JUNHSÈGA DE 1998

Pònt de Rei e Montgarri, gessudes dera cincau edicion "Aran per sa lengua"

"Lengua Viua" organise un an mès un des actes simbolic mès reivindicatius pera defensa der aranés

III En tot coincidir damb eth darrèr dimenge deth mes de junhsèga, eth collectiu "Lengua Viua" a organisat era cincau edicion dera corsa

populara "Aran per sa lengua", un acte que saje de promoir er aranés. Entà enguan es punts de gessuda seràn, en Baish Aran Eth Pònt de Rei e

en Naut Aran Montgarri, en tot atrauessar es diuersi pòbles que conduirà ara trobada ena plaça dera glèisa de Vielha. Serà jústament aciu a

on se haràn era rèsta des actes deth programa. Aguesta corsa meterà eth sòn fin finau damb era actuacion deth grop Nadau.

Coma en anteriores edicions, enguan tanben se portarà ua pèça identificatiua

Recuperacion deth camin que va de Gausac ara Bassa d'Oles

V Un grop de joeni dera Associacion d'escoltes catalans a trabalhat, des deth passat 30 de junh enquiath 12 de junhsèga, entara recuperacion deth antic camin que va des de Gausac enquiara Bassa d'Oles. Aguest se hège a servir, abantes que se bastisse era carretèra, entath pas de bestiar. Eth grop tanben a trabalhat ena neteja dera bòrda coneishuda coma dera Vila.

Aguesta iniciatiua ven dada pera signatura d'un convèni de colaboracion entre era Associacion e eth Conselh Generau, qu'a estat qui a costejat es despenes de manutencion pendent es tretze dies d'estada en parçan.

MIRALHEM-MOS

VIII En Baish Aran rebremben tres persones que i viueren: "Peishic" viuie en ua còva a on se cochaue enes cendres entà calhà-se; Tòn des Bòrdes corrie a crubar era faena abantes de hèla; e Pachèco hège arrir ara gent per un vasset de vin.

Toti tres viueren ena Val ath torn des ans quaranta e cincuenta.

A mès, i a en Les era tuta dera bruisha Marimonda qu'a espantat era mainadèra pendent ans. Ei ara qu'es mainatges non an pòur des bruishes.

GÎTE - FONDA
Plaça Major, 1 - 25598 Salardu
Tel. 973 64 53 08 - Fax 973 64 58 14
VAL D'ARAN

Edifici s. XVIII. Hosteria tradicional. Caràcter Personal. Cuina casolana. Preus econòmics. Cambres bany per planta. Delicatesen Bar p.b.

Mixtus® dera Val:
EL RECORD MÉS ENTRANYABLE

Es Pèires®, el suport ideal per als teus Mixtus Glimmerings®

FOSFOCOLOR-SALARDÚ-Tel. 973 64 53 08

ERA ENTREVISTA

Joaquim Arenas
CAP DETH SERVICI D'ENSENHAMENT DER ARANÉS

"Era grana normalisacion passe perquè er aranés se parle enes discotèques"

CAROL BIOSCA
BARCELONA

Joaquim Arenas serà dijau que vié ena Val d'Aran entà dar ua conferéncia sus eth desplegament dera escòla aranesa en marc juridic actua, en ues jornades organizadas pera Universitat d'Estiu de Lhèda.

Carol Biosca. Com valore eth procès d'introduccion der aranés ena escòla enes darrèri ans?

Joaquim Arenas. Eth procès a auut dues fases: era ua que se produch d'un biais prudent a traubers de quauqui mèstres voluntaristes dera Val d'Aran que, tot soent, clandestinament, trabalhèren entath coneishement dera lengua e era cultura pròpies. Era segona fase pendent eth periòde democratic, damb eth reconeishement, per part dera Constitucion Espanhòla, de d'autes lengües dera Peninsula ath delà deth castelhan, entres es quaus i é er aranés.

C.B. Eth nivèu de coneishement der aranés en Aran ei equiparable ath deth catalan en Catalonha?

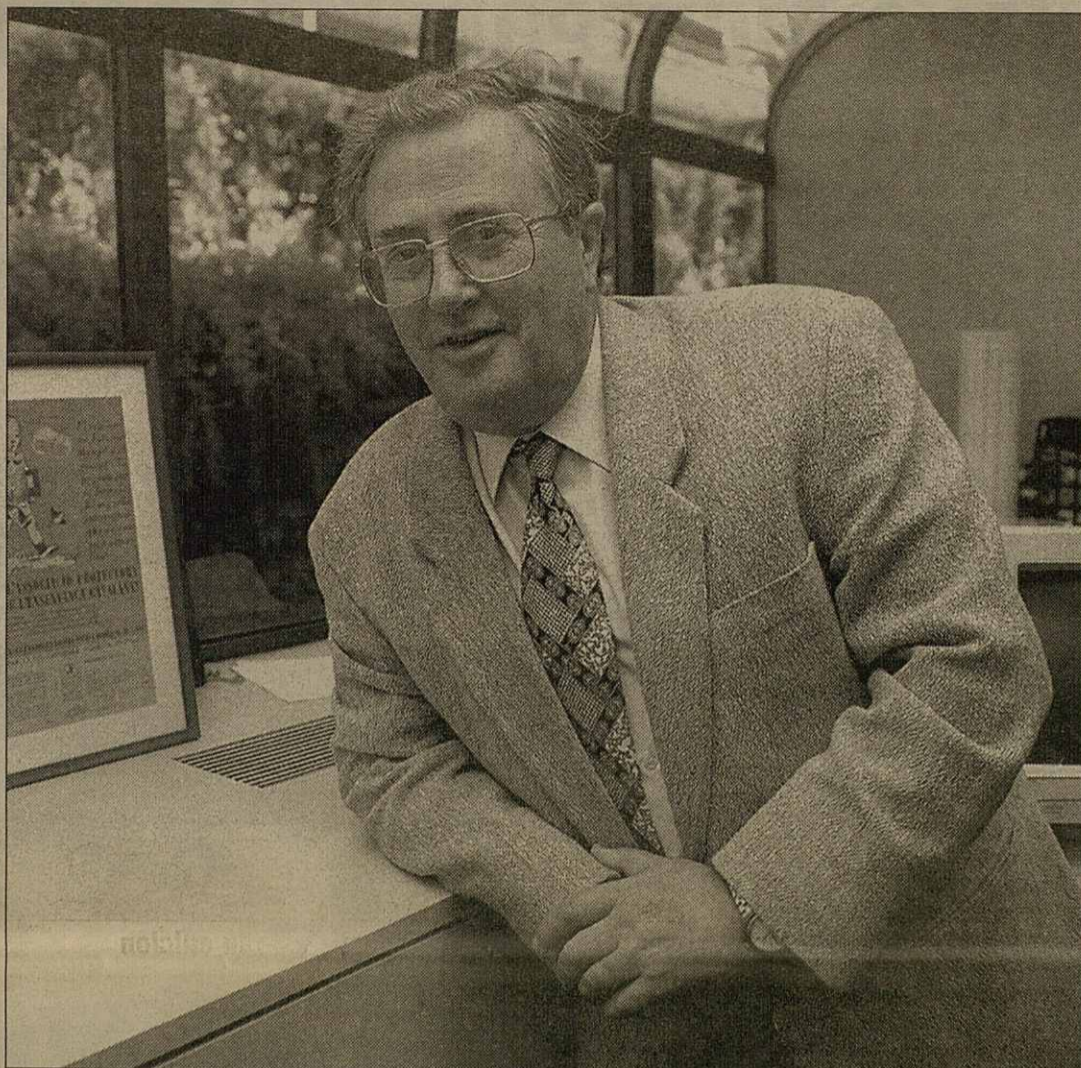
J.A. Segontes eth cens lingüistic de 1991, eth nivèu de coneishement passiu der aranés ei deth 92%, que ei molt se tiem en compde qu'er aranés non ei cap de bon comprèner. Ara, atau com era capacitat de parlar eth catalan ei deth 75%, en Aran ei deth 61%, i a un 50% que lo saben lièger e un 18% que lo saben escriuer.

C.B. Qué en pense d'aguesti percentatges?

J.A. Aguest 61% que sap parlar er aranés ei un percentatge fòrça important se tiem en compde qu'era poblacion ena Val d'Aran a aumentat ua causa grana damb era immigracion. Ac demòstre eth hèt qu'eth 45% des alumnes procedissen de familhes de contrades a on non se parle ne eth catalan ne eth castelhan.

C.B. Aguesta situacion lingüistica non perjudique es àbits d'usatge dera lengua?

J.A. Ei clar que les perjudique. Quan arribè ena Val d'Aran, coneishí a un gojat basc que me parlèc en aranés e quan li demanè a on

JORDI GARCIA

l'auie après me responec: ena discotèca. E pensè entre jo madeish: aguesta ei era grana normalisacion.

C.B. Era escòla ei ua auta des vies entà fomentar era normalisacion.

J.A. Tiò, e per açò ath delà des dues ores per setmana d'ensenhament en aranés s'an de hèr uns anims d'assignatures de sociaus e naturaus en aranés, totes aqueres relacionades damb era Val d'Aran.

C.B. Era preséncia der aranés ena escòla ei satisfactòria tant en primària com en segondària?

J.A. Era aplicacion deth curriculum de lengua potèncie qu'es primèrs aprentissatges, enqua segon de basica, siguen principaument en aranés mès damb ensenhament des autes dues lengües oficials. A compdar des sèt ans, s'establís que se poguen alternar enes diuerses lengües.

C.B. E cre qu'era formacion des mèstres ei adequada?

J.A. Pensi qu'en aguesti

moments ei sufisenta, pero cau auer en compde qu'en art d'enshar e tractar es lengües jamès se'n sap pro, per tant era formacion a d'èster contunhada. Sustot quan era Val d'Aran recep influéncies tant fòrtes deth catalan, castelhan e deth francès.

C.B. Era edicion de libres en aranés ei equiparable ara des libres en catalan?

J.A. Non pas, totun qu'eth procès a evolucionat fòrça: es libres de tèxt se comencèren a hèr de manèra ben simpla, en edicions cuertes e en tot demanar as editoriaus que mos deishessen adaptar eth tèxt deth catalan ar aranés e dempús hène còpies en color. Ara ja i a un programa a mans deth Conselh Generau d'Aran de hèr edicions longues a traubers d'ua impremta normau. De tota manèra, eth còst encara resulte massa caro, tien en compde eth nombre reduit d'alumnes e eth hèt qu'es libres de tèxt an ua vida ben cuerta.

C.B. Pero mès enlà des clas-

ses e des libres, qué pòt hèr era escòla entà fomentar er usatge?

J.A. Era escòla a de trabalhar entà crear àmbits d'usatge dera lengua, que son es qu'acaben dant-li prestigi. Non servirie entad arren un decret qu'obliguèsse a parlar ara gent en aranés se dempús era lengua non se hèr a servir, e en cambi ei fòrça mès util entara normalisacion, qu'enes discotèques se parle en aranés e qu'es disjocis presenten era musica en aranés. Er usatge ei fonamentau e ei possible se se creen àmbits.

C.B. E en cas d'Aran aguesti àmbits s'an creat?

J.A. Se creen. Nosati des dera escòla auem un projècte començat damb era elaboracion d'ua revista que se ditz Er Escarrabillat, pensada entàs alumnes, entà que poguen començar en aranés es vinhetes. Auem hèt tanben programes de ràdio sus compdes enes quaus es alumnes interpretèn e hèn preguntes en aranés.

C.B. Era societat tanben

PERFIL

Joaquim Arenas e Sampera neishen en Matarò en 27 de gèr de 1938, ei un personatge estretament estacat ara defensa e ara difusion dera lengua aranesa ena Val d'Aran. Licenciat en sciéncias dera Educacion e mèstre en ensenhament primari, ei cap deth servici d'ensenhament deth catalan e der aranés des de 1984. Director deth programa d'immersiò lingüistica e responsable deth programa d'aranés en ensenhament.

fomente er impuls der aranés?

J.A. Òc. Mès era societat dera Val d'Aran, coma totes es societats petites, s'auut de sosmèter a ua gran tasca pedagogica entà convencè se deth benefici d'auer ensenhament ena lengua pròpia. Non perque non se l'estimen senon perque de viatges sembla que l'estimen sonque laguens de casa, com un gran tresor ancestrau, pero tan lèu que ges d'aqueth encastrè, les sembla qu'ei millhor ua auta lengua, sense renonciar ad aguesta.

C.B. Cre qu'era legislacion actua, centrada basicament ena lei 16 de 1990, ei sufisenta?

J.A. Pensi qu'eth còs legislatiu dà de sí, perquè ei parallèl ath catalan, ara, eth procès dera Val d'Aran a de besonh encara auè en dia aguesta accion de pedagogia politica en què s'explique eth gran tresor que supòse aguesta situacion trilingüe qu'a un èish vertebrador qu'ei er aranés. E a partir d'aguest èish vertebrador se pòt construir eth magnific edifici deth plurilingüisme.

C.B. Qué pense deth retard ena transferéncia des competéncias de foment e ensenhament der aranés ath Conselh Generau?

J.A. Es notícies qu'è ei que s'accelèren molt darrèrament. Encara qu'es trasllats de competéncias tostempson de mau hèr, eth govèrn dera Generalitat trabalhè entà que s'accelèren eth procès.

JAUME VILALTA
President
CRISTINA COLL HUIX
Directora general

VICENT SANCHIS
Director
LLUÍS MARTÍNEZ
Subdirector
Redacció:
SILVIA PUERTOLAS

Marqueting i Comunicació
CANDI CASADEMONT
Producció tècnica:
JORDI PELÁEZ
Publicitat:
ALBERT BORRÀS
JORDI RIBAS

Centraleta Tel.: 93-316 39 00 - Fax: 93-316 39 36
Publicitat Tel.: 93-316 39 23 - Fax: 93-316 39 25
Subscriptors Tel.: 93-316 39 44 - Fax: 93-316 39 15
Distribució Tel.: 93-316 39 16 - Fax: 93-316 39 15
Consell de Cent, 425 - 08009 Barcelona

Telèfons a la Vall d'Aran
Redacció: 909 50 92 02
Publicitat: 908 69 29 50

DI: B20.249-1976
DIFUSIÓ CONTROLADA PER L'OJD

Eth collectiu Lengua Viua premanís era cincau corsa "Aran per sa lengua"

Coma nauetat, enguan seràn es mès petits es que preneràn eth darrèr relèu abantes d'arribar ena plaça dera glèisa

Redaccion
VIELHA

Eth pròplèu dimenge 26 de junhsèga se celebrarà ena Val d'Aran era cincau edicion dera corsa populara "Aran per sa Lengua". Aguesta a estat organizada un viatge mès peth collectiu Lengua Viua damb era intencion de promòir era lengua pròpia d'Aran.

Coma cada an i aurà dus punts de gessuda. Per çò que hè ara part baisha dera comarca se darà en Pònt de Rei entàs 16.30 ores, mentre qu'ena part nauta se gesserà des de Montgarri. Se seguirà eth trajecte dera corsa peth Camin reiau en tot passar pes diuersi pòbles deth parçan.

Era gent que i volgue participar ac poirà hèr des deth punt de gessuda o ben córrer un tròç deth madeish recorrut.

Era arribada des dus grops ei prevista entàs 20.15 ores, ena plaça dera glèisa de Vielha.

D'alti actes

Entara edicion d'enguan en programa d'actes ei previst, coma nauetat, que siguen es mainatges es que corren eth darrèr relèu dera corsa. Tanben ei previst un parlament a cargue de Xavier Lamuela, professor dera Universitat de Tolosa "Lo Miralh". Per ua auta part intervierà era Presidenta deth Collectiu Lengua

Es terçons se trobaràn representats tanben en aguesta cincau edicion

Viua, Ròsa Maria Salgueiro.

Tot seguit s'autregarà eth tresau guardon "Aran per sa Lengua", que va destinat a aquera institucion organisme o persona qu'an subergesut en desenvolupament der aranés o i an collaborat de manèra estreta. Totun eth collectiu non desvelharà aguest nòm enquiath moment dera entrèga.

Pendent era hèsta s'auferirà a toti es assistents còca e

moscatelh. Un an mès se meterà fin finau ara hèsta damb eth grop occitan de musica "Nadau".

Un simbèu

Es participaires ena corsa hèn es relèus en tot passà-se ua clau que simbolise, segontes era presidenta deth collectiu, Rosa Maria Salgueiro, "mantier ua pòrta dubèrta ar emplec dera lengua deth país".

A mesura que se cambie de terçon tanben se junh ara corsa un pannèu que represente eth terçon corresponent.

En arribar en Vielha, en tot amassar aguesti pannèus, se forme un "puzzle" que conforme eth mapa dera Val d'Aran. Enguan, coma identificatiu, es participaires portaràn ua gòrra o ua casqueta damb eth logotip dera corsa. Entà toti aqueri qu'encara non l'a-

gen la poirà crompar ena plaça dera glèisa de Vielha. Tanben poirà aquerir uns auti objèctes d'edicions anteriores coma samarretes, mocadors o pins.

Cinc ans

Eth collectiu Lengua Viua se fondèc ara hè cinc ans damb er acte dera prumèra corsa.

An estat fòrça es activitats organizadas des d'alavetz pera associacion, que s'a botjat tostemp damb ua soleta intencion, eth desenvolupament e defensa der aranés. Entre es mès significatiues cau destacar es dues serades teatraus que se heren damb fòrça aflluència de public.

Tanben, en aguesti cinc ans eth sòn ahèr a estat velhar entà qu'es diferenti organismes e institucions deth país hèsquen a servir de cada viatge mès er aranés e s'impliquen de manèra mès directa en foment dera lengua.

Cau remercar qu'eth collectiu compde actuaument apuprèt damb uns tres cents sòcis tant de gent deth parçan coma de dehòra, ua chifra que s'a incrementat de manèra significativa an darrèr d'an.

Toti es que volguen formar part de Lengua Viua auràn era possibilitat de ramplir un huelheton, eth madeish dia dera corsa ena plaça. D'aguesta manèra se les informarà e poirà participar des activitats que se pòrten a tèrme.

SALARDÚ
ART FLORAL
XERRADA - COL-LOQUI

Sobre la composició de rams de flors i centres de taula.

A càrrec dels Srs. Isidre Griera, Antonio Santiago i Sabater Barri, membres del Gremi de Floristes de Catalunya.

1998

Diuenge 19 juliol, a les 22.30 h
HOTEL LACREU
☎ 973 64 42 22

apren ARANÉS

apren ARANÉS
CORS 98-99

Classes d'Aranés entà toti en BARCELONA

Classes d'Aranés entà toti en BARCELONA

NIVÈU A (orau).- Entad aqueri que volguen aprèner a parlà-lo (60 ores).
NIVÈU B (Aprensatge dera ortografia).- Entàs que saben parlà-lo e volen aprèner a escriuè-lo (60 ores).

Preparacion tà exàmens dera Junta Permanenta d'Aranés.

Conselh Generau d'Aran

COL LABORACION:
Generalitat de Catalunya
Direcció general de Política Lingüística

Don Vielhito
VAL D'ARAN

Establiment Gourmet
Pinxos - Tapes
Bodega (criances, reserves i grans reserves)
Productes de la Vall
Menjar preparat per emportar

Passeg dera Libertat, 5 • Vielha
Tel./Fax (973) 64 08 82
25530 VIELHA (LLEIDA)

Propietari:
JOSEP ALTADILL GONZALEZ

LA SAMARRETA

TENDES ESPECIALITZADES EN ESTAMPACIÓ DE SAMARRETES I PECES DE COTÓ

SERÀ EL TEU MILLOR RECORD O REGAL DE LA TEVA VISITA A LA VAL D'ARAN

Avda. Pas d'Arro, 23 - Passeig dera Libertat, 4
Centre Comercial Eth Palai de Gèu (TRICOT) Avda. Castiero, 7 VIELHA

Neteja deth camin vielh qu'amasse Gausac damb era Bassa d'Oles

“Escoltes Catalans” collaboren enes trabalhs

Silvia Puértolas
VIELHA

Un grop de joeni dera Associacion Escoltes Catalans a trabalhat pendent tretze dies ena recuperacion deth camin que va des de Gausac enquiara Bassa d'Oles. En aguesta recuperacion tanben s'a hèt era neteja dera bòrda dera Vila, plaçada justament darrèr deth refugi dera Bassa.

Trenta un joeni d'edats comprenudes entres 15 e 18 ans an recuperat er endret, en tot daurir eth camin, espolhant es èrbes e mates que lo tapauen a mès de senhalisà-lo damb pèires.

Eth bon temps afavoric era realizacion deth trabalh que comencèt eth 30 de junh e s'acabèt eth 12 de junhèga.

Aguesta iniciatua de recuperacion sorgic damb era signatura d'un convèni de colaboracion entre aguesta associacion e eth Conselh Generau d'Aran. Era maxima institucion aranesa a subvencionat a Escoltes Catalans, qu'an demorat pendent aguesti dies en parçan, costejant es despeses de manutencion. Es joeni an viscut pendent eth temps qu'a durat era recuperacion en tendes d'acampada ubicades apròp deth madeish refugi.

Era Bassa d'Oles, un des punts mès toristics deth parçan

Tanben se les a sumministrat es utisi de besohn entà amiar a tèrme es trabalhs.

Entath bestiar

Era pista se hège a servir coma pas deth bestiar entà tot aguest parçan, abantes que se bastisse lo que ei era actuau carretèra.

Aguest trajècte siguec guiat per un vesin deth pòble de Gausac qu'ei des pògui que rebrembe eth camin originau.

Eth pas se contemple tanben laguens deth plan de senhalizacion de pistes forestaus e camins de montanha que se hèn en Aran. Eth còst totau dera recuperacion deth camin a estat de tres centes vint-e-sies mil pessetes.

Eth recorrut, ua alternativa mès entàs aimants dera montanha e es toristes que mos visiten, se pot hèr en 45 minutes caminant tot e que s'a de tier en compde qu'eth traçat non ei deth tot facil degut ath desnivèu.

Paralèlament ad aguesti camps de trabalh es joeni an hèt ues autes activitats compaginades damb era recuperacion e vinculades damb era natura coma un mapa dera zòna. Tanben an visitat endrets d'interès dera comarca.

Era intencion deth Conselh ei contunhar damb aguestes actuacions que permeten portar d'audi camps de trabalh.

Era Oficina de Joenessa a previst, entrar an que vié, organisar activitats d'aguest tipe entàs joeni d'Aran.

Aran acuelherà era Challenge “Miguel Indurain” eth pròplèu dissabte 25 de junhèga

Redaccion
VIELHA

Era Val d'Aran a estat er endret trigat entà recèber era dusau des tres pròves que conformen era Challenge Miguel Indurain de ciclisme. Serà eth pròplèu dissabte 25 de junhèga quan es corredors incrits auràn de participar en quinsevolha des dues rotes que conformen eth traçat.

Era edat minima entà poder participar ei de 18 ans e es inscripcions se pòiran hèr enquiath darrèr moment.

Cau d'èder qu'entà d'aguesta corsa, era organizacion a mercat eth punt de gessuda e arribada en Bossòst.

Eth recorrut

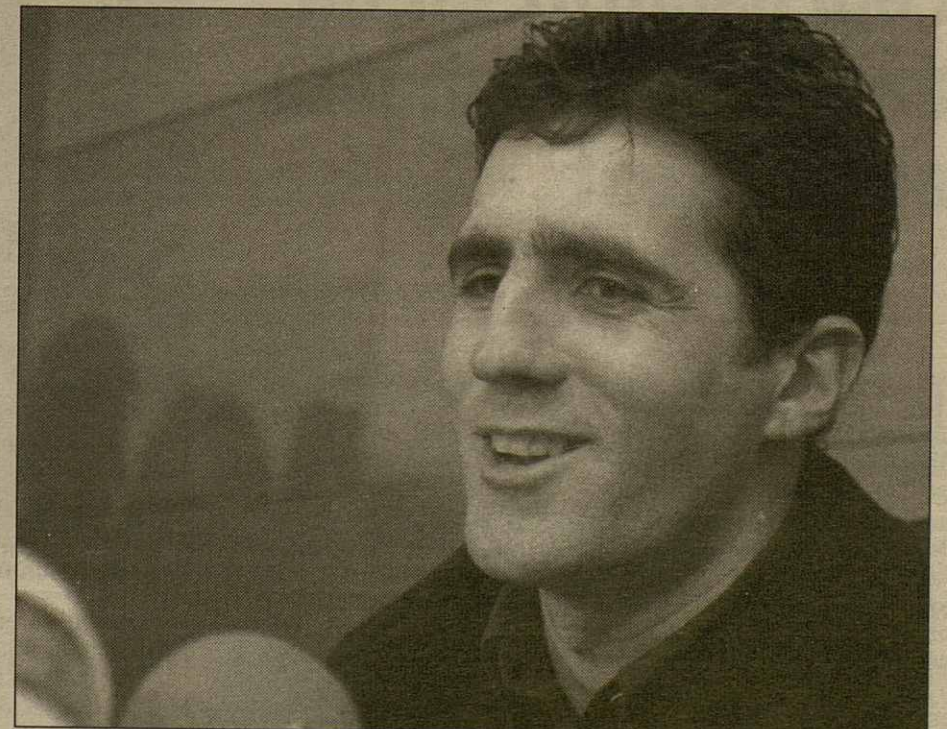
Entàs que i participen pòiran trigar ua des dues opcions que se presenten. Era prumèra coneishuda coma “Aulèla des 3 cols” pujarà peth Pòrt deth Portilhon entà passar dempús peth Col des Ares, peth Col de Mente e tornar de nau peth Portilhon enquiara Bossòst. Aguesta aurà ua distància de cent quaranta tres quilomètres.

En ua dusau opcion de participacion, era coneishuda coma “Gérard Clavaret”, eth tram serà mès cuert, mès era gessuda tanben se darà en Bossòst direccion Sant Beat damb pujada ath Col des Ares, Col de Mente e Pòrt deth Portilhon que conduirà directament ara arribada tanben mercada en Bossòst. En aguest cas era distància a recórrer serà de cent setze quilomètres.

Aguest ei eth dusau an que s'organise era Challenge Miguel Indurain. Ena Val d'Aran compde damb eth supòrt dera Federacion Catalana de ciclisme e damb era deth club ciclista Val d'Aran.

Cau d'èder era Challenge còste d'un totau de tres pròves des que ja se disputèt era prumèra en Landes eth pasat 14 de Junh.

Dempús dera pròva, que se harà ena Val d'Aran eth dia 25, es participaires encara auràn de demostrar era sua asiduitat damb ua tresau participacion eth 9 d'agost en Navarra. Ei per açò qu'eth guanhador dera edicion d'enguany dera Challenge Miguel Indurain

Era Challenge Miguel Indurain aurà gessuda e arribada en Bossòst

serà eth que mès punts acumule en totau des tres.

Era inscripcion ei dubèrta entà toti aqueri que i volguen participar tostem e qu'acrediten era fotocòpia dera licéncia federatiua. En cas que non se dispause de cap licéncia s'aurà de presentar un certificat mètge que reflecte eth capacitat der esportiste

entà poder desvolopar era corsa.

Era remassada des dorsaus se pòirà hèr eth diuendres 24 e eth dissabte 25, un quart d'ora abantes dera gessuda. Entàs que participen ena pròva “Aulèla des 3 cols” era corsa començarà entàs sèt deth maitin mentre qu'es que corren era de “Le Gérard Clavaret” ac haràn entàs ueit e mieja.

agenda

Aué, ena plaça dera glèisa de Vielha entàs 18,30 ores e en poliesportiu de Salardú, entàs 22,30 ores actuacion deth grop de dances “Alimara” deth País Valencià.

Deluns, 20, entàs 18,30 ores en Bagergue. Actuacion d'Es Joeni Pompièrs d'Aran.

Dijaus 23 entàs 19,00 ores en Arties. Mercat Nocturn.

Informacion e inscripcion as còrsi des Jornades Universitàries Occitanocatalanes ena Oficina de Foment e Ensenhament der Aranés deth Conselh Generau.

Informacion e Preinscripcion des classes d'Aranés entath mes d'agost. Enquiath 25 de junhèga, ena O.F.E der Aranés deth Conselh Generau.

Ena Glèisa de Sant Joan d'Arties. Exposicion sus era indumentària ena Val d'Aran pendent es sègles XVIII e XIX. “De lin e de lan”.

Dimenge, 13 de seteme. Dusau Corsa e caminada de Montanha des 15 pòbles.

bramau

Èster aranés

Pep Coll, bon escritor catalan, rebrembe en "El Secret de la Moixerera", libre recomanat enes Instituts entàs classes de catalan, eth tractament qu'en fôrça endrets de Catalonha e d'Espanha se daue ara Val d'Aran. En 1920 en Malpui a uns vielhs que non vòlen era instalacion dera lum es joeni les d'iden: "Ignorants, més que ignorants que sembla que baixeu de la Vall d'Aran! Esteu als llimbs, vosaltres els vells i no sabeu què es manega pel món!". Pep Coll s'ac aurie podut estauviar, donques qu'eth rebrembe enes circumstàncies en qu'ac hèn incite a revitalisar e ei pòc respectuós.

Totun es aspèctes despectius dera epòca, ara, era relacion damb era Val d'Aran a un sens qualificat e elitiste. Contrariament, alavetz com ara, eth hèt d'èster aranés e de parlar aranés a estat valorat damb orgulh per un collectiu important de poblants dera Val d'Aran, que ja ac valorauen enes famílies des sòns pairs e enes famílies des pairs des sòns pairs. Aguest orgulh que mos da satisfaccion mos dò quan quauqui sectors o persones deth país interpretèn eth hèt d'èster aranés en un sens restrictiu o l'empleguen interessadament. Coneishi personas de totes es classes sociaus araneses, neishudes en non impòrte quin lòc ath delà dera Val d'Aran, que des deth moment que vengueren a

víuer en Aran, comencèren a aprèner era lengua pròpia deth territòri ena quau ja son capaci d'expressàse, s'integrèren enes organiscions sociaus e hèn esfòrci o senzilhament collabòren ena defensa dera identitat aranesa. Ne coneishi d'audi qu'an neishut ena Val d'Aran, de pares que tanben neisheren ena Val d'Aran, que parlèren er aranés des de petits e qu'ara parlen abituauaments ua auta lengua tant en família com en societat, que non participen practicaments ena vida sociau e que sonque defenen era identitat aranesa per interèssi. E ben! Era suspresa e indignacion ei qu'aguesti segons, molt soent, massa soent, s'atrevisen a d'ider as prumèrs que "non son aranesi". Quin topet! Era especiau conformacion sociologica dera Val d'Aran a hèt qu'en massa ocasions era estructuracion sociau respoguet més a ua tipologia de tribu o de clan que non pas a ua tipologia de societat democràtica organiscada ath torn des ideologies e des interèssi sociaus. Quan ua persona deth segon grop li ditz ara deth prumèr que non ei aranesa, çò qu'en realitat li ditz ei que non forme part deth clan. Cau entèner qu'èster aranés aué en dia a d'èster aluenhat deth simple hèt deth lòc de neishença e que s'a de correspòner més damb actituts que non pas damb caractèrs genealogics. Era classificacion etnica s'a de fundamentar en actituts culturaus

mès que non pas en lectures genètiques.

I a tot un collectiu de cargues mieis e superiors, foncionaris destacats, profesionaus deth dret, dera medicina, der ensenhament, membres dera politica e des negòcis... qu'an arribat en Aran hèn fôrça o pògui ans, qu'en sabien ben pòc dera lengua pròpia d'Aran e qu'en arribar en país an mostrat ua especiau defèrència per aguesta peculiaritat e an après er aranés e l'empleguen fôrça soent, damb es amics, en treball e profesionauament. Aguesta actitud genèr un procès sociau positiu e expansiu ar emplec dera lengua, ath temps que li dan prestigi damb era sua posicion sociau. N'i a de totes es capes sociaus e profesionaus e entre toti conformen era esperança de renaucion sociau der emplec dera lengua que d'audi collectius geneticament aranesi abandonen. Ei sabut qu'era lengua se pèrd perque l'abandonen es parlants abituaus.

M'an condat que dempús dera guèrra civil ère més facil que te venessen minjar enes cases araneses se s'anaue a demanar en aranés. Era lengua ère signe d'identitat e era identitat se valorau. Aué en fôrça cases deth país encara ès més ben rebut se parles era lengua pròpia dera Val d'Aran. Er aranés ei eth signe d'identitat e ath deuant d'açò eth lòc de neishença a d'èster un aspècte segondari sonque impor-

tant entar individu e era sua intimitat.

Aguesti indicis d'orgulh per emplec dera lengua les trapam sustot ena gent que supèr ua cèrta edat (ath torn des 50), que son tanben es qu'empleguen damb més frequència er aranés. Enes persones més joenes i trapam er orgulh dera lengua en quauque sector, mès i trapam tanben era vergonha der aranés en bèth aute. Aguest país qu'a superat aqueth sentiment de patoisacion, que tant corrent ei enes occitans e enes lengües minoriscades de França, respon ara damb era existència d'ua actitud de vergonha per emplec der aranés en cèrta collectius de joeni. Aranesi son aqueri qu'en vòlen èster e a un cèrt nivèu n'exercissen, ne hèn us, defenen eth país...Ei ua volentat personau que se collectivise. Entre es aranesi que tota era vida an estat ací e es aranesi qu'an vengut entad aguest país hèn pòc o molt, entre es aranesi que trebalhen ena Val d'Aran e es aranesi que trebalhen dehòra, entre toti aqueri que mos sentem orgulhosi d'auer un signe d'identitat sense besonh d'aué-lo de mèter en comparacion damb eth signe d'identitat des demès, anaram consolidant era nòsta volentat de "èster".

Jusèp Loïs Sans Socasau

Institut d'Estudis Occitans-Aran

Eth pòble saharauí, representat en ua exposicion dubèrta en Bossòst

Redaccion
VIELHA

Eth Delegat deth Frente Polisario Saharauí en Catalonha e Balears, Abdalha Ljil visitèc dimèrcles era Val d'Aran entà inaugurar ua exposicion fotografica en Bossòst jos eth nòm: "Pueblo saharauí, exilio en el desierto". Aguesta exposicion ei formada per trenta instantanees hètes per Juan Sotillo e Maria Jesús Cuñado, a on se reflectís era situacion e realitat ena que viuen es saharauis enes camps de refugiats.

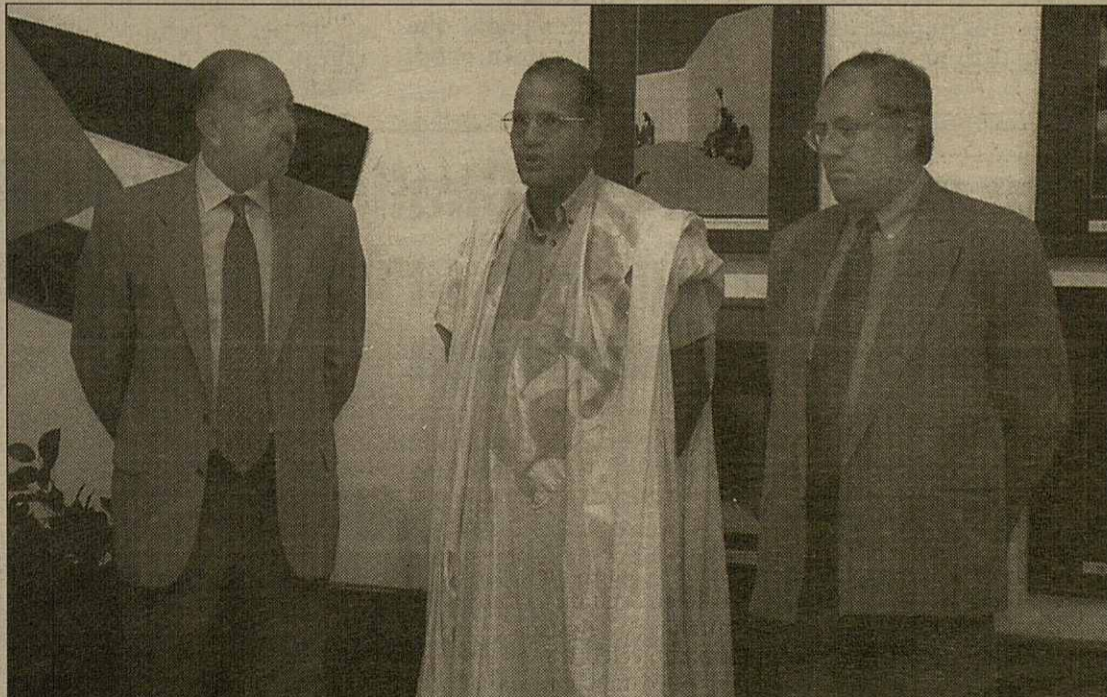
Abdalha Ljil, explicuèc qu'aguest pòble viu ena actualitat, e dempús de 22 ans, un des moments mès importants dera sua istòria ja qu'ei a punt de celebràse eth Referendum entà definir era sua autodeterminacion". Serà a començaments der an 1999 quan es Nacions Unides an

previst que s'amie a tèrme. Ara, era ONU se trape ena fase d'identificacion des saharauis que poderàn prèner part en aguest referendum en que se votarà era independència d'aguest país.

Totun encara non s'a concretat eth nombre de persones que pòiran exercir aguest dret ath vòt, ua lista que se pòirie conèisher a darrèrs deth mes d'agost. Ena actualitat ja se compde damb un nombre plan important de identificats, ja qu'ara ues 126 mil personas pòirien votar.

Un des critèris mès importants que se tien en compde entad aguesta classificacion ei que cada persona sigue ascendent o descendent de bèth censat, en sòn dia, coma saharauí.

D'aguesta manera, segontes eth delegat deth Frente Polisario en Catalonha e Balears, s'evitarà que i pogue auer

Era exposicion se pòirà visitar enquiath 31 de junhsèga

infiltrats entà qu'eth resultat gesque manipulat.

Abdalha Ljil siguec present ena inauguracion dera exposicion, ua mòstra que demorarà dubèrta en centre culturau de Bossòst enquiath 31 de junhsèga. Toti es que la volguen visitar ac pòiran hèr des des 17 ores as 21 ores damb entrada gratuïta.

Aguesta exposicion a estat organiscada per Ajuntament de Bossòst e eth Frente Polisario damb era colaboracion deth Centre Culturau e "Ami-

gos del Pueblo Saharauí dera Val d'Aran".

Entara clausura ei prevista era projeccion dera pellicula "Los baúles del retorno" damb era actora Silvia Munt. Era majoria des èxtres que i gessen son d'origen saharauí e se reflectís era realitat ena que viu eth pòble.

Abdalha Ljil valorèc de manera fôrça positiua era iniciatiua de portar aguesta exposicion entà Bossòst.

Per ua auta part cau d'ider, qu'ena presentacion, er Ajun-

tament, representat peth còsso Maximo Ramon Rodriguez, se comprometec a hèr ua aportacion economica ena mesura des sues possibilitats entara crompa de materiau qu'en aguesti moments a de besonh eth pòble saharauí entà extrèir aigua des pòus. En aguest sentit eth Sindic d'Aran Carlos Barrera, tanben se comprometec a destinar ua ajuda economica ad aguest pòble que lute pera sua autodeterminacion.

miralhem-mos

“Peishic, Tòn d'Es Bòrdes, Pachèco e era bruisha Marimonda”

MONTSE MORAN

Parlam damb un grop de gent de Les qu'an rebrembat amassa tres personatges de toti apreciadi qu'an deishat empremta en pòble e quan les nomenen toti s'amplissen d'ua arrialha era boca.

Toti tres se les campauen per tot eth Baish Aran. “Peishic” viu ec entre Bossòst e Les, “Ton d'Es Bòrdes” a on le dauen arrecès, e “Pachèco” solie còrrer per Les, segontes rebremen era gent deth parçan.

“Peishic” pòt èster que neishesse en Vilac. Arrès sap ben ben segur quan decidic víuer coma ac hège e quines sigueren es arrasons que le hèren tornà-se atau. Un òme gran, qu'enes darrèri temps portau barba blanca e eth peu long, damb un aire militar. Discotissen era possibilitat qu'auesse un cargue en exercit e que participèsse en bèra guèrra dera epòca o campanha militar a on s'auesse capvirat eth barret, pr'amor qu'es sues convèrses tostempes se referien ad aguesti tèmes e hègen referéncia ara vida militar. Totun, non parlaue guaire.

Semle que tostempes viu ec en còves. Diden qu'en Pònt de Hèr de Bossòst, ena hònt vermelha de Soales, e pendent era major part deth temps ena còva d'Es Paliàs, entre Bossòst e Les, ath dessús dera actuau cantèra, a on encara se ve era còva. Eth sistèma de víuer en còves escuelhut per Peishic ère basat ena sua manèra

darien es vesies coma responsa des sues pògues paraules, quan diguie: “Bravos hemnos! Bravos hemnos!”. Vestie alavetz damb uns tricòts esparrrecats, sense botons que solie substituir per uns ganchets de hui de hèr, e damb liròts qu'anaue higent un ath dessús der aute ath sòn còs damb còrdes entà acabar era estacada damb hui de hèr entà non pèrder arren.

Es mainatges non li auien pas pòur. Ère un praube òme que sonque les lheuau era cana que tostempes portau ena man quan era mainadèra anaue a pè de carretèra e le cridauen entà que gessesse dera còva.

D'aguest personatge mo'n podem hèr ua idea pro clara pera fotografia que li hec un senhor que trabalhau en ua casa de fotografia en Barcelona e qu'en un viatge tà Les a visitar uns coneishuts coincidic damb era sua camerà e Peishic se deishèc retratar atau com ère. Ei ua d'aguestes era fotografia qu'acompanhe aguestes llines.

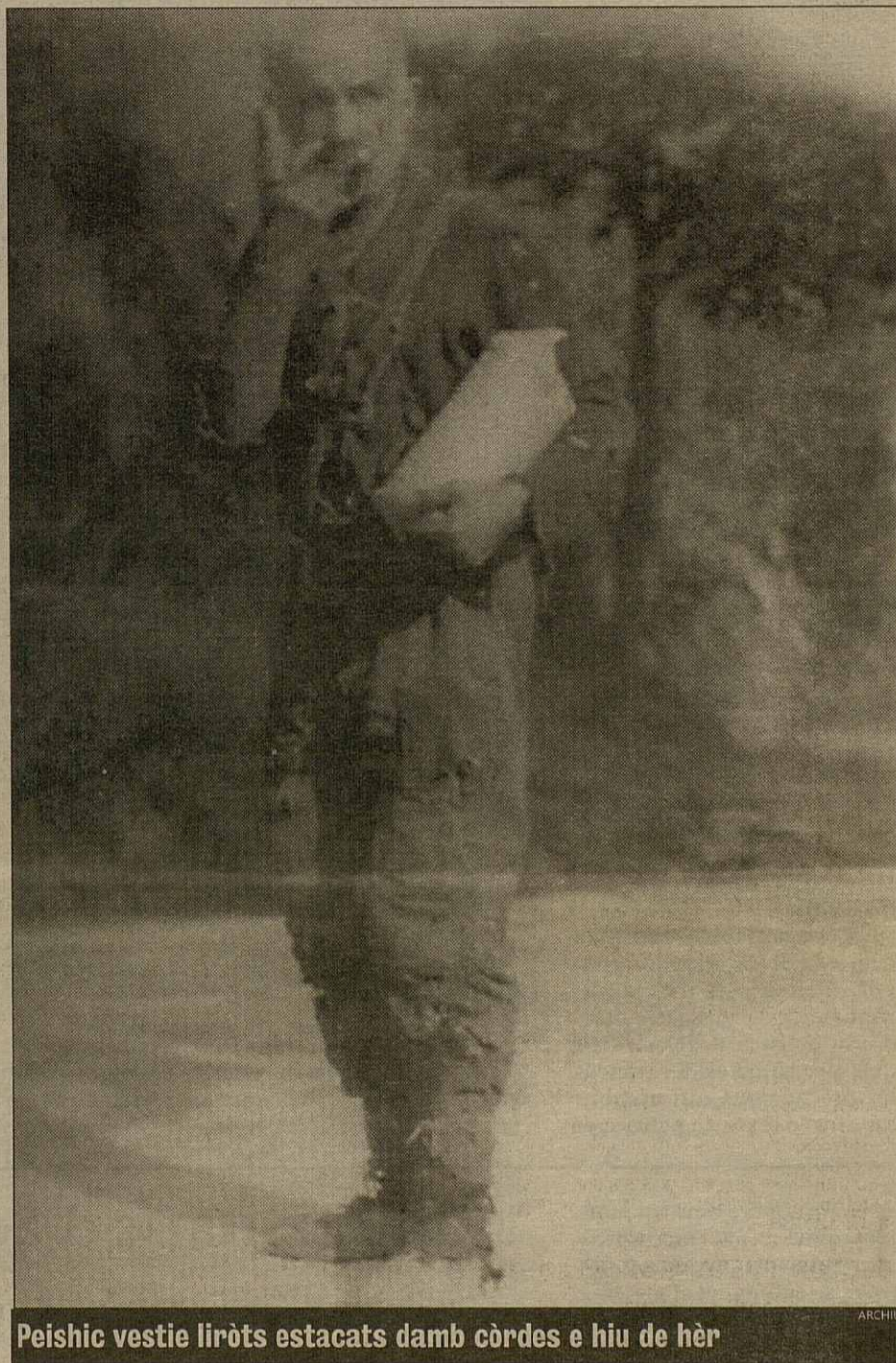
Un aute òme que non espantaue era mainadèra ère “Tòn de Campà” o “Tòn d'Es Bòrdes”. Ad aguest li agradaue un shinhau mès eth vin e eth bon minjar. Atau que, a cambi d'un plat caud o un vasso de vin s'oferie tostempes ara faena que li volessen encomanar. Mès diguie que non se'n fiaue pas massa e volie era paga abantes de hèr eth sòn trabalh. Se bèth dia se confiaue era gent, eth minjaue o beuie pro lèu entà poder gèsser sense

acabar de catar era saorra des oelhes o de sauclar es quate truhes deth uart.

Fòrça viatges es gojats deth pòble le hègen a temptar, en tot arténher que Tòn les lheuèsse eth baston e deishèsse anar totes es besties que podien sau-

tar dera sua boca. Mès sabien qu'ère un òme tranquil que jamès les harie mau.

D'ua auta manèra tractauen a “Pachèco”, un òme mès maucarat qu'es auti dus, que per un vasso d'aguest vin que tant li agradaue o per ua barreja, ère capaç de hèr quaussevòlh pegueria. Eth sòn jòc mès coneishut ère hèr a baishar ua moneda dera tèsta tara boca. S'era moneda non queiguie e arribaue enquiara sua boca, aguesta ère entad eth. Se queiguie en tèrra, la perdie. E

Peishic vestie liròts estacats damb còrdes e hui de hèr

Peth ser Peishic se calaue entre es cendres dera còva despolhat entà caluà-se, atau mantenguie eth còs caud enquiara maitiada.

d'escaluà-se: de dia alugaue un huec laguens dera còva que cauhaue es sues parets. Peth ser se calaue entre es cendres tot despolhat e atau mantenguie eth còs caud enquiara maitiada. Açò ac hège ostiu e iuèrn. Ère, donques, tostempes nere e lord dera mascarda soja. Mos conden qu'un viatge sagèren de limpià-lo en lauader des mines de Bossòst. Le hireguèren tant coma pogueren, mès era neror dera pèth non despareishec.

Cada dia baishau entath pòble a cercar bèth cantèt de pan que le

damb aguestes jògues s'entretenguien joeni e non tant joeni.

Son tres òmes qu'an coincidit apruprètz en temps, qu'aueren un “tarannà” comun e que toti tres acbèren igual o dera madeisha manèra: se les emportèren entà Lleida quan dauriren ua residéncia entà vielhi a on de ben segur les cuedèren e les heren anar limpios, mès non sabem se sigueren mès erosi aqui u o entre era gent deth sòn país.

Toti aguesti personatges son reaus e auem vist que non hègen pòur ara

mainadèra deth pòble. Mès en Les trapam era figura que mès a hèt a patir as mainatges-de fòrça generacions. Ei passejant peth carrèr des Banhs a on a toti mòs an hèt a veir era tuta que i a darrèr d'a on ara ei plaçada “Era Tiurna”. Ua còva d'a on treiguien era aigua entàs banhs ère era viuenda dera bruisha Marimonda.

Enquià hè pògui ans ara mainadèra se l'obligau a minjar se non volie que cridèsse a Marimonda. Auè dilhèu es mainatges dejà non an pòur des bruishes.

Propietari:
JOSEP ALTADILL GONZALEZ

Establiment Gourmet
Pinxos - Tapes
Bodega (criances, reserves
i grans reserves)
Productes de la Vall
Menjar preparat per emportar

Passeg dera Libertat, 5 • Vielha
Tel./Fax (973) 64 08 82
25530 VIELHA (LLEIDA)

**EMPRESARI O
TRABALHADOR:**

- ✓ S'as un projècte d'empresa o autonòm.
- ✓ S'ès capaç d'amià-lo damb exit te podem ajudar.
- ✓ Plan d'empresa, finançament, subvencions.

J. TOLO E ASSOCIATS, C.B. Tel. 973 64 21 58